Міністерство охорони здоров'я України
Товариство токсикологів України
Управління охорони здоров'я Чернівецької обласної держадміністрації
Буковинська державна медична академія
НДІ медико-екологічних проблем МОЗ України
Інститут екогігієни і токсикології ім. Л.І. Медведя МОЗ України
Асоціація анестезіологів Чернівецької області

Проблеми діагностики, профілактики та лікування екзогенних та ендогенних інтоксикацій:

Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. м.Чернівці, 16-18 жовтня 2004 р.

м.Чернівці
2004 р.

УДК 616-099:615

ПРОБЛЕМИ ТОКСИКОЛОГІЇ ТА НЕВІДКЛАДНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ГОСТРИХ МЕДИКАМЕНТОЗНИХ ОТРУЄННЯХ У КУРСІ ФАРМАКОЛОГІЇ

Р.Б. Косуба, І.Г. Кишкан, А.Є. Петрюк
Буковинська державна медична академія, м. Чернівці

Не варто переконувати медика в тому, наскільки правдиво древні греки розуміли термін "pharmacon" – ліки, отрута. Два дуже близькі і явно протилежні поняття в одному слові. Найкращі ліки за певних умов можуть стати отрутою, а класична отрута – лікувальним засобом. "Все є отрута, і ніщо не позбавлене отруйності, одна лише доза робить отруту непомітною" (Парацельс). Зважаючи на це, в курсі фармакології важливе значення надають висвітленню факторів, які суттєво можуть вплинути на фармакодинаміку та фармакокінетику ліків. Адже тільки "в руках знаючої людини ліки уподібнюються напою безсмертя, а в руках неука – отруті, мечу та вогню" (Сушрута). Не без підстав кафедра фармакології у свій час мала назву "Кафедра фармакології та токсикології", видається журнал "Фармакологія і токсикологія", успішно працює Науково-дослідний інститут фармакології і токсикології. В останні роки спостерігається відокремлення токсикології як науки.

У курсі фармакології при вивченні окремих груп лікарських препаратів зосереджують увагу студентів на можливості виникнення токсичної дії ліків, зокрема, при передозуванні (випадкові та навмисні отруєння), проводять аналіз клінічних проявів токсикозу, диференціальну діагностику та надання невідкладної допомоги. Особливо детально піддають аналізу гострі отруєння наркотичними анальгетиками, етиловим спиртом, транквілізаторами, клофеліном, атропіном, холіноміметиками, антихолінестеразними фосфорорганічними сполуками, снодійними засобами, кислотами, лугами, дезінфікуючими розчинами, солями важких металів та ін., які найчастіше зустрічаються як лікарські, побутові, професійні.

Широко використовують у навчальному процесі ситуаційні задачі, в яких за клінічними проявами студент розпізнає отруєння, складає план надання невідкладної допомоги, вибирає найбільш оптимальний шлях уведення ліків, обґрунтовує доцільність вибору препарату для лікування. Ситуаційні задачі на "отруєння, інтоксикацію" лікарськими засобами включено до екзаменаційної програми, а також у тестові завдання "Крок – 1" (складають біля 25 % завдань). За об'єктивних причин і впровадження біоетики недостатня увага надається проведенню експериментів на дослідних тваринах.

Основні принципи надання невідкладної допомоги (загальні, спеціальні) при медикаментозних отруєннях розглядають на окремій лекції та практичному занятті, які передбачені навчальною програмою. Дискусійним може бути питання, коли таку лекцію і практичне заняття проводити – на початку викладання курсу фармакології, чи в кінці, стверджуючи те, що кожний лікарський засіб за певних обставин може проявити себе як отрута. Особливу увагу звертають на клінічну класифікацію токсичних агентів, проведення загальних та спеціальних методів ефективної медичної допомоги.

Зацікавлено розв'язуючи типові ситуаційні задачі рекомендують заходи, спрямовані на затримання всмоктування отрути (механічне видалення, застосування сорбентів, хімічна інактивація), на прискорення елімінації отрути природними шляхами (форсований діурез, гіпервентиляція), а при необхідності – штучними методами (гемосорбція, перитонеальний діаліз, гемодіаліз тощо). Розглядають також методи медикаментозного прискорення природної детоксикації, а також застосування специфічних антидотів (протиотрут) з різними механізмами дії. Знання фармакодинаміки та фармакокінетики ліків дозволяє студенту вибрати функціональні антагоністи для зменшення токсичної дії отрути, а також для нормалізації життєво важливих функцій організму.

У курсі фармакології студент усвідомлює не тільки роль лікаря у наданні невідкладної допомоги при отруєннях, а й засвоює міри профілактики медикаментозних отруєнь (обґрунтоване призначення ліків, попередження кумуляції при тривалому їх застосуванні, врахування протипоказів, явищ синергізму та антагонізму при сумісному застосуванні ліків, дотримання умов та термінів зберігання ліків, правил виписування рецептів на лікарські засоби тощо).

З огляду на те, що лікарські засоби, крім ефективності, доступності, повинні бути і безпечними для організму, в останні роки в Україні важливе значення надається системі фармакологічного нагляду – збору інформації про побічну дію ліків, її наукову обробку з метою прийняття щодо небезпечних лікарських засобів відповідних регламентуючих рішень на рівні держави. Побічну дію/побічну реакцію на ліки в ряді випадків слід розглядати як токсичний прояв дії ліків, який продовжує термін лікування, потребує госпіталізації, надання невідкладної медичної допомоги, а також профілактичного застосування "ліків-прикриття". При кафедрі фармакології згідно робочої навчальної програми викладається курс за вибором "Побічна дія ліків" (54 год.), який з інтересом студенти вивчають.

Засвоєння навчального матеріалу сприяє розвитку у студентів фармакологічного, клінічного мислення, а також надбання професійних умінь.